

2. Kremen V. H. (Ed.). (2010). *Bila knyha natsionalnoi osvity Ukrainy*. [The white book of the national education of Ukraine]. Kyiv.

3. Boichuk, V. M. (2016). *Teoretychni i metodychni osnovy khudozhno-hrafichnoi pidhotovky maibutnoho vchytelia tekhnologii*. [Theoretical and methodological basics of art and graphic training of future technologies teachers]. Kyiv.

4. Hryshkova, R. O. (2007). *Pedahohichni zasady formuvannia inshomovnoi sotsiokulturnoi kompetentsii studentiv nefilolohichnykh spetsialnostei u protsesi fakhovoi pidhotovky*. [Pedagogical grounds of foreign sociocultural competency formation of non-philological students in the process of professional training]. Kyiv.

5. Kaidalova, L. H. (2010). *Teoretychni ta metodychni zasady nepererвної profesiinoi pidhotovky maibutnykh fakhivtsiv medychnoho profilu*. [Theoretical and methodical grounds of the continuous professional training of future doctors]. Kharkiv.

6. *Lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy do kerivnykiv zakladiv vyshchoi osvity*. [The letter of the Ministry of education and Science of Ukraine to the higher educational establishments management].

7. Bakaiev, H. (2005). *Prohrama z anhliiskoi movy dlia profesiinoho spilkuvannia*. [English for Specific Purposes National Curriculum for Universities]. Kyiv.

8. Bolitho, R., & West, R. (2017). *The Internalization of Ukrainian Universities: the English language dimension: English for Universities Project*. Kyiv.

9. IMO (2015). *Model Course 3.17. Maritime English*. London: International Maritime Organization (IMO).

10. *International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers* (2011). London: IMO.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МОРОЗ Олена Леонідівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови в судноводінні Херсонської державної морської академії.

Наукові інтереси: методика навчання англійської мови професійного спрямування (морської англійської мови) у вищій школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MOROZ Olena Leonidivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the English Language Department for Deck Officers in Kherson State Maritime Academy.

Circle of Scientific Interests: methods of teaching English for Specific Purposes (Maritime English) in higher educational establishments, professional communicative competency formation when teaching future seafarers.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2021 р.

УДК 37.022

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-200-104-108

МУРОВАНА Ірина Володимирівна –

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри мистецької освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка, Заслужений працівник освіти України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3504-1657>

e-mail: irinamurovana@gmail.com

ПОСІДНАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ МЕТОДІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ СПАДЩИНИ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасних умовах розвитку суспільства існує гостра необхідність у збереженні культурних надбань українського народу. Пріоритетними завданнями у цьому є усвідомлення унікальності і неповторності духовної спадщини кожного регіону та етносу. На сучасному етапі культурна різноманітність є домінуючою європейською ознакою та основним завданням державної гуманітарної політики. Актуальним у цих процесах залишається наукове осмислення розвитку різних видів культурно-мистецької творчості українців. Серед різноманіття мистецьких жанрів яскравим феноменом представлена народна хореографічна культура, яка займає окреме і особливе місце серед культурної спадщини, адже притаманними саме їй

виразними засобами, розкриває сутність та характер нашого народу, в художніх формах відображає явища, взяті безпосередньо з його побуту та праці, репрезентує багатство народної моралі, повагу до родових традицій своїх предків з їх духовною поетикою, красою та ідеалами.

Народно-сценічний танець пройшов довгий шлях становлення та розвитку. Він завжди був пов'язаний з історією народу, його традиціями та звичаями. Передові балетмейстери всіх народів відчували велику силу народного мистецтва, вивчали його, шукаючи нові образи та сюжети, намагаючись зберегти перлини народної творчості.

У системі хореографічної освіти вивчення неповторних зразків хореографічної спадщини народно-сценічного танцю є одним із важливих

компонентів у системі навчання студентів-хореографів, поряд із такими дисциплінами як «Класичний танець», «Сучасний танець», «Історико-побутовий танець», «Бальний танець», а також сприяє поєднанню основних художньо-педагогічних методів й прийомів в опануванні студентами стилю, манери та техніки виконання, що дає їм можливість вирішувати різнобічні та складні творчі завдання, які виникають перед ними як перед майбутніми хореографами.

Сучасний розвиток вітчизняної освітньої галузі хореографічного мистецтва окреслює нові завдання у створенні педагогічних умов для вивчення зразків хореографічної спадщини народно-сценічного танцю, вдосконалення сформованих принципів та методів навчання, що спираються на науково обґрунтовану та практично вивірену методологічну платформу. Відродження та збереження народних танцювальних традицій поряд із освоєнням зразків хореографічної спадщини народно-сценічного танцю є одним із актуальних педагогічних завдань сучасної хореографії.

Випускники вищих навчальних закладів за спеціальністю 024 «Хореографія», здійснюють свою педагогічну та балетмейстерську діяльність у аматорських та професійних колективах. Вони відтворюють та розвивають варіанти фольклорного виконання танцювальної народної творчості, застосовуючи певні способи їх сценічної інтерпретації.

Актуальність цієї статті полягає у розгляді багатоаспектного характеру викладацької діяльності на основі зразків хореографічної спадщини народно-сценічного танцю, в обґрунтуванні сучасних форм, засобів та методів педагогічного впливу та багатосторонньому використанні їх у процесі навчальних занять. Розглянута проблема викликана потребою суспільства у підготовці фахівців народно-сценічного танцю у зв'язку з вимогами, що змінилися до збереження та розвитку традицій національної танцювальної культури, адаптації молодих фахівців-хореографів у сучасному соціокультурному просторі в країні та світі в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти діяльності українських етнографів і фольклористів висвітлені в працях Л. Вахніної, Я. Вернюк, М. Вовк, А. Вовчака, Й. Дзензелівського, О. Дея, М. Дмитренка, С. Залозної, Р. Кирчіва, С. Ляшко, О. Мікули, М. Мушинки, В. Назаренка, О. Осипенко, Н. Смірної, О. Черемшинського, О. Шеремети, Н. Шип, О. Шутак, Ж. Янковської та ін.

У науковій літературі існує низка досліджень різних аспектів вивчення народного хореографічного фольклору України. Зокрема

порушену проблему вивчали Г. Боримська, К. Василенко, В. Верховинець, П. Вірський, Р. Гарасимчук, А. Гуменюк, Є. Зайцев, А. Кривохижа, М. Пастернакова, В. Чміль та ін.

Проблемам удосконалення форм і методів вивчення та викладання народно-сценічного танцю у вищих навчальних закладах як напряму хореографічного мистецтва та сфери педагогічної діяльності присвячені праці А. Лопухова, Л. Бочарова, Ю. Алексютювича, Г. Богданова, О. Борзова, Г. Гусєва, А. Клімова, Н. Смолянінова, Т. Ткаченка тощо.

На різних історичних етапах досвід професії балетмейстера теоретично узагальнений та репрезентований у творчій діяльності її видатними представниками: Г. Алексідзе, Н. Базаровою, Г. Березовою, А. Вагановою, М. Вантухом, К. Василенком, П. Вірським, В. Вронським, К. Голейзовським, Ю. Григоровичем, Ю. Громовим, Б. Колногузенком, С. Лифарем, Ф. Лопуховим, А. Мессерером, І. Мойсєєвим, Ю. Слонімським, М. Трегубовим, М. Фокінім та ін.

Метою статті є визначення педагогічних умов оптимального поєднання традиційних та інноваційних педагогічних методів в процесі вивчення хореографічної спадщини народно-сценічного танцю у вишах в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів-хореографів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним завданням балетмейстерської роботи у колективі народного та українського народно-сценічного танців є навчання учнів на матеріалі народних танців, відпрацювання вміння сприймати особливості стилю й характеру народної хореографії. В. Верховинець, працюючи з танцювальним колективом, постійно підкреслював, що в народному танці усе повинно співати – голова, руки, ноги, плечі, а головне – душа [1, с. 28]. Відомий педагог, балетмейстер народно-сценічного танцю Є. Зайцев так говорив про сутність народного танцю: «Невичерпні витoki народної творчості, бо корені його вічні, як вічна на землі людина. Народний танок набирає все більшої сили, розвивається та доповнюється цим життєвим джерелом» [4, с. 21].

Дослідники народної хореографії у своїй професійній діяльності збирали зразки танцювального фольклору України та світу, сценічно опрацьовували, поповнюючи репертуар ансамблів народного танцю, народних хорів, тим самим зберігаючи його шляхом трансляції на сценічних майданчиках. Створені ними твори набували якісно нового рівня не тільки у композиційній побудові, а й у демонстрації високої виконавської майстерності. У зв'язку з цим виникла потреба у підготовці з урахуванням сучасних освітніх

технологій викладачів та балетмейстерів для професійних й аматорських колективів. У системі хореографічної освіти якість освітнього процесу, що реалізується у взаємодії педагога й студентів в групах та індивідуально, залежить від вибору методів і підходів до оцінки якості опанування зразками хореографічної спадщини народно-сценічного танцю вихованцями, від їх творчого зростання, виконавського рівня, витривалості тощо.

Багаторічна практика навчання хореографічному мистецтву ґрунтується на традиційній формі передачі інформації від педагога до студента з використанням словесних, наочних, практичних та інших методів, які мають величезне значення для художньо-творчого розвитку студентів.

Вивчення зразків хореографічної спадщини народно-сценічного танцю передбачає опанування програм відповідних дисциплін, які розкривають роль та місце народного танцю в освітній системі хореографічної підготовки фахівців – історію та теорію становлення та розвитку народно-сценічного танцю, методику його викладання; основні принципи, зміст та методи навчання народно-сценічному танцю в концепції вищої освіти, оволодіння технікою, стилем та манерою виконання основних технічно-складних танцювальних елементів, різноманітних форм та видів танцю й танцювальних зразків народів світу.

Виходячи із змісту навчальних дисциплін, словесні методи передачі інформації доцільно використовувати на лекційних, практичних та індивідуальних заняттях, під час яких відбувається знайомство студентів з особливостями національної танцювально-музичної культури України. Опанування методики, техніки, манери та стилю виконання основних елементів народно-сценічного танцю біля станку та на середині зали спирається на педагогічний метод показу, який також застосовується і в оцінці якості опанування студентами всіх аспектів народно-сценічного танцю.

Завданнями викладача в процесі використання словесних методів у освоєнні зразків хореографічної спадщини народно-сценічного танцю є розвиток у студентів інтересу до народного танцю; формування необхідних уявлень про його красу та естетику через розповідь про народність, що вивчається, бесіду про історичний шлях, формування хореографічної спадщини; пояснення правил виконання та розумування основних танцювальних рухів різних форм та видів танцю тощо.

Використовуючи словесні методи передачі інформації на заняттях з учнями та звертаючи їх увагу на методично та технічно грамотне

виконання не лише окремого танцювального руху, а й танцювальної композиції загалом, викладач сприяє розвитку свідомого, вдумливого ставлення до матеріалу, що вивчається та більш активної творчої роботи.

Наступною групою методів в процесі вивчення зразків хореографічної спадщини народно-сценічного танцю є наочні методи навчання, підґрунтям яких є пізнавально-практична діяльність, що сприяє розвитку у студентів творчого сприйняття, уяви та мислення. Пізнавально-практична діяльність – невід'ємний компонент викладання хореографічних дисциплін. Накопичений провідними хореографами досвід педагогічної роботи в колективах демонструє можливість розвивати, модернізувати методику викладання, знаходити нестандартні педагогічні методи вдосконалення техніки виконання народно-сценістерності студентів тощо.

Наочний метод дозволяє студентам досягти пластичної рухливості і опанувати різноманітними координаційними прийомами як із виконання, і під час творення танцювальних рухів, танцювальних комбінацій і етюдів народно-сценічного танцю. В організації та реалізації освітнього процесу на основі вивчення зразків хореографічної спадщини народно-сценічного танцю важливе значення має застосування інноваційних технологій у поєднанні з методом мистецько-творчого розвитку учнів. Головна відмінність інноваційних методів від традиційних полягає у модернізації проведення занять, застосуванні сучасних технологій у викладанні хореографічних дисциплін. Викладачі використовують на заняттях сучасну цифрову відеотехніку, де показуються фрагменти виступів провідних ансамблів народного танцю України та світу, відбувається знайомство з результатами творчо-педагогічної діяльності провідних хореографів вітчизняних та зарубіжних творчих колективів. Перегляд відеоуроків народно-сценічного танцю, робіт творчих колективів використовується для якіснішого засвоєння вивченого або пройденого матеріалу. Після перегляду відео-матеріалу викладач та студенти проводять аналіз не лише рівня виконавської майстерності артистів, а й методики, техніки виконання танцювальних рухів.

Інноваційні технології включають такі практичні та художньо-творчі методи як метод художньо-творчого розвитку особистості студента; практичні методи професійної підготовки педагогів-хореографів; метод формування власного портфоліо учням; демонстраційні методи показу фото-, відеоматеріалу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; наочні методи при

відвідуванні репетицій та концертів професійних колективів народного танцю; практичні, словесні та наочні методи при самостійному розборі репертуару класичної спадщини та передачі його групі студентів. На взаємозв'язок традиційних педагогічних методів в освітньому процесі звертають увагу багато балетмейстерів і педагогів хореографічних дисциплін.

До сучасних проблем методики викладання народно-сценічного танцю можна віднести:

- оновлення змісту предмету «Теорія та методика викладання народно-сценічного танцю», удосконалення його структури і послідовності вивчення, забезпечення багатоваріантності навчально-методичного комплексу;

- удосконалення методів, прийомів, засобів навчання та виховання: активізація пізнавальної діяльності студентів, розвиток навичок самостійного набування знань тощо;

- розроблення нових методів і прийомів застосування наочності при використанні відеозаписів та комп'ютерних технологій;

- впровадження та поширення оригінальних авторських методик вивчення народно-сценічного танцю тощо.

А. Телегін у своїй роботі «Народно-сценічний танець і методика його викладання» наводить підтверджуючий аргумент взаємозв'язку педагогічних та творчих методів: «Найбільш результативна єдність навчання та виховання безпосередньо в процесі творчості та пробудження бажання освоювати майстерність, викликати потребу в ньому і на основі збудженого інтересу здійснювати цілеспрямований художньо-творчий процес, у якому органічно поєднувалися б педагогічні та творчі завдання» [6, с. 94].

Наведені інноваційні технології з використанням практичних методів навчання та художньо-творчого розвитку особистості студента розглянемо на прикладі проведення практичних занять народного художнього ансамблю «Час Пік» на базі Кіровоградського обласного ЦДЮТ (художній керівник – заслужений працівник освіти, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка Мурована І. В.).

Виявлення творчої індивідуальності учнів, виховання їх пластичної виразності у сфері виконавчої культури зразків хореографічного спадщини народно-сценічного танцю – одне з основних завдань ансамблю «Час Пік».

Робота балетмейстера-педагога в ансамблі народного танцю складна та різноманітна. В основу творчо-педагогічної діяльності по роботі з виконавцями закладено обов'язкові

знання технології балетмейстерської та репетиторської праці, знання методів та засобів хореографії для створення художньо-творчого середовища, які пов'язані з розвитком у майбутніх спеціалістів-хореографів таких якостей, як рівень інтелекту, психічна зрівноваженість широта кругозору, образне мислення, здатність хореографічного бачення, ступінь усвідомлення гуманітарних завдань, що стоять перед мистецтвом, постійне прагнення пошуку нових танцювальних ідей, свіжих рішень і самовдосконалення тощо. У балетмейстерській, репетиційній та педагогічній роботі метод художньо-творчого розвитку особистості студента під час проведення занять в ансамблі повною мірою є прийнятним для розкриття педагогічних здібностей хореографа як керівника. Педагогу необхідно сформулювати конкретні методи художньо-творчого розвитку учнів, зуміти передати їм певні знання галузі народної хореографії, прищепити їм відповідні танцювальні вміння і навички.

Одним із головних методів викладання народного танцю в ансамблі «Час Пік» є практичний показ танцювальних рухів та їхнє пояснення. Викладач має так показати танцювальну комбінацію або фрагменти танцю, щоб учні змогли зрозуміти танцювальні рухи, пов'язані з ними пояснення та на цій основі збудувати свою власну танцювальну діяльність. З урахуванням цих моментів постановка таких танців як «Свято врожаю», «Полька з перетупом», «Закарпатські візерунки», «Древлянські ігри», «Українська кадрили», «Іванко» в ансамблі «Час Пік» відбувається так: художній керівник емоційно-образно показує танцювальні рухи, супроводжуючи їх короткими та захоплюючими відомостями, при цьому звертає увагу артистів ансамблю на той факт, що показ народно-сценічного танцю (або його фрагментів) має бути конкретним та пластично виразним. Педагог спонукає вихованців «вдивитись» у танцювальну комбінацію, її окремі постаті, рухи, побачити їх характерні особливості, оскільки джерелом знань та вражень тут буде не слово, а танець та його наочно сприйняті властивості. При цьому головне для педагога – привернути увагу виконавців до танцювальної лексики, манери та стилю виконання. Засвоївши емоційно-образне, технічно грамотне виконання танцювальних рухів, артисти ансамблю «Час Пік» гідно репрезентують репертуар ансамблю на сценічних майданчиках міста, області та країни. Глядачі завжди з великим задоволенням та насолодою сприймають їх.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Зразки хореографічної спадщини народно-сценічного танцю, що збереглися – це справжні цінності культури

сучасного суспільства. У педагогічній діяльності вони не лише є засобом виховання та навчання майбутніх спеціалістів-хореографів, а й забезпечують збереження та цілісність традицій національної хореографічної культури України. Професійна діяльність викладача народно-сценічного танцю, балетмейстера-педагога ансамблю народного танцю робить істотний внесок у збереження та розвиток традицій національної хореографічної культури.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Голдрич О. Хореографія / О. Голдрич. Львів, 2003. 160 с.
2. Гусев Г. П. Методика преподавания народно-сценического танца. Упражнения возле станка: учебное пособие для студентов хореограф. фак. вузов культуры и искусств. М. : Гуманитар. Узд.центр ВЛАДОС, 2005. 207 с.
3. Зайцев С. Основы народно-сценического танцю / С. Зайцев. Вінниця: Нова книга, 2007. 416 с.
4. Колногузенко Б. Види мистецтва хореографії: метод. посібник для підготовки бакалаврів та спеціалістів за фахом «Хореографія» / Б. Колногузенко. Х. : ХДАК, 2009. 140 с.
5. Телегин А. А. Народно-сценический танец и методика его преподавания / А. А. Телегин. Самара, 2005. 229 с.

REFERENCES

1. Holdrych O., (2003). *Khoreohrafiya*. [Khoreografiya]. Lviv.
2. Gusev, G. P. (2005). *Metodika prepodavaniya narodno-stsenicheskogo tantsa. Uprazhneniya vozle stanka: uchebnoye posobiye dlya studentov khoreograf.*

УДК 378.091.33:78 (495)

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-200-108-112

fak. vuzovv kul'turi i iskusstv. [Methods of teaching folk-stage dance. Exercises near the bench: a study guide for student choreographer. fac. universities of culture and arts]. Moscow.

3. Zaytsev, YE. (2007). *Osnovy narodno-stsenichnoho tantsyu.* [Fundamentals of folk dance]. Vinnytsia.
4. Kolnohuzenko, B. (2009). *Vydy mystetstva khoreohrafiyi: metod. posibnyk dlya pidhotovky bakalavriv ta spetsialistiv za fakhom «Khoreohrafiya».* [Types of art of choreography: method. manual for bachelors and specialists in «Choreography»]. Kharkiv.
5. Telegin, A. A. (2005). *Narodno-stsenicheskiy tanets i metodika yego prepodavaniya.* [Folk-stage dance and methods of teaching it]. Samara.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МУРОВАНА Ірина Володимирівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Заслужений працівник освіти України.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх педагогів-хореографів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MUROVANA Iryna Volodymyrivna –Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Art Education of the Central Ukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University, Honored Worker of Education Ukrainian.

Circle of scientific interests: professional training of future teachers-choreographers.

Стаття надійшла до редакції 22.12.2021 р.

НЕГРЕБЕЦЬКА Ольга Миколаївна –

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-2947-0362>

e-mail: ua777olgas@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В Україні історично склалася потужна система педагогічної освіти, яка постійно оновлює підходи і пошуки до проблеми професійної підготовки педагогів. У наш час, час активної розбудови системи національної освіти України, відродження та подальшого розвитку духовно-моральної культури, суспільство, на нашу думку, постійно потребує розробки й утілення в життя ефективних систем різнобічного виховання студентства. Результативність цих систем, на наш погляд, значною мірою можлива за умови

використання педагогічних технологій, спрямованих на реалізацію особистісно орієнтованого підходу в навчально-педагогічному середовищі педагогічного університету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що поняття «педагогічна технологія» трактується вченими з різних позицій. У своїх дослідженнях вони дають такі визначення цього терміну: системна сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і